

Tervetuloa taloustaitokurssille!

 Takuusätiö

Euroopan unionin
osarahoittama

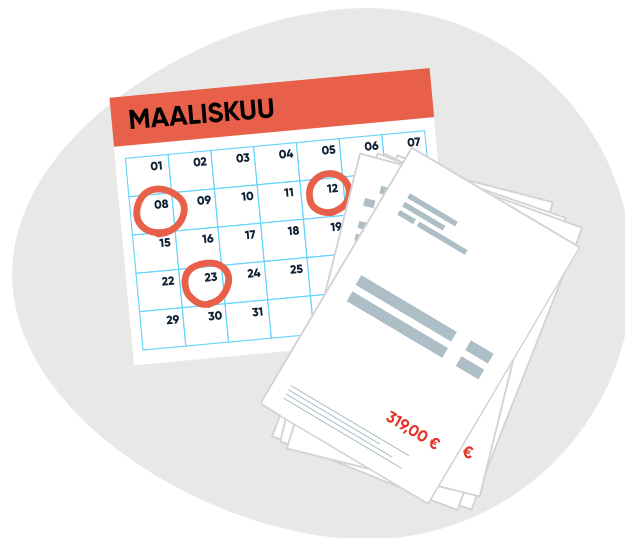

OMAN TALOUDEN SUUNNITTELU ERI ELÄMÄNTILANTEISSA

4. Laskujen hoitaminen
5. Omat tulot ja menot
6. Erilaiset elämäntilanteet

4. Laskujen hoitaminen

Laskujen hoitaminen: tärkeät sanat

- **Lasku:** maksupyyntö, josta löydät maksutiedot.
- **Maksusuunnitelma:** laskun maksaminen monessa osassa.
- **Eräpäivä:** viimeinen päivä maksaa lasku.
- **Lisäkulu:** ylimääräinen maksu, joka lisätään laskuun.
- **Myöhästymismaksu:** lisäkulu, jos maksat laskun myöhässä.

Maksa laskut ajoissa!

Lasku kannattaa maksaa viimeistään **eräpäivänä**.

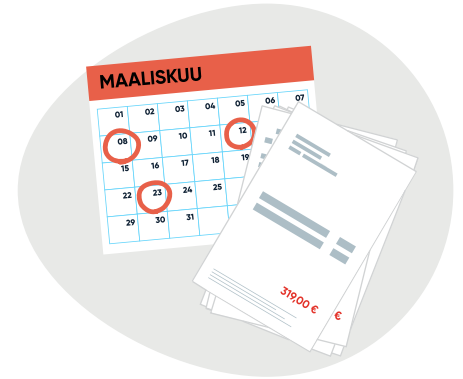
Silloin laskuun ei tule **lisäkuluja**.

Muista, että Kela ei maksa **myöhästymismaksuja**.

Saajan tilinumero		TILISII RTO	
Saaja			
Maksajan nimi ja osoite			
Allekirjoitus	_____	Viitenumero	
Tililtä nro		Eräpäivä	EUR
<small>Maksu välitetään saajalle maksujen välityksen ehtojen mukaisesti ja vain maksajan ilmoittaman tilinumeron perusteella.</small>			

Tunnista laskun tärkeät tiedot.

- Laskun lähettäjä: maksun saajan nimi
- Tilinumero: tili jolle maksat laskun
- Viitenumero: kertoo mikä lasku on kyseessä
- Eräpäivä: viimeinen päivä maksaa lasku
- Laskun summa: määrä joka pitää maksaa

Pohdintatehtävä:

Laskun tärkeät tiedot

1. **Laskun saaja** on se, kenelle lasku maksetaan.
Missä on laskun saaja?
2. **Laskun eräpäivä** kertoo, milloin lasku pitää viimeistään maksaa.
Missä on laskun eräpäivä?
3. **Saajan tilinumero** kertoo, mille tilille lasku maksetaan.
Missä on tilinumero?
4. **Laskun summa** kertoo, paljonko pitää maksaa.
Missä on laskun summa?
5. **Laskun maksaja** on se, kenen pitää maksaa lasku.
Missä on laskun maksaja?
6. **Laskun viitenumero** kertoo, mistä laskusta on kyse.
Missä on viitenumero?

Laskun tärkeät tiedot

Saajan tilinumero		TILISIIRTO	
Saaja			
Maksajan nimi ja osoite			
Allekirjoitus		Viitenumero	
Tiiltä nro		Eräpäivä	EUR
<p>Maksu välitetään saajalle maksujen välityksen ehtojen mukaisesti ja vain maksajan ilmoittaman tilinumeron perusteella.</p>			

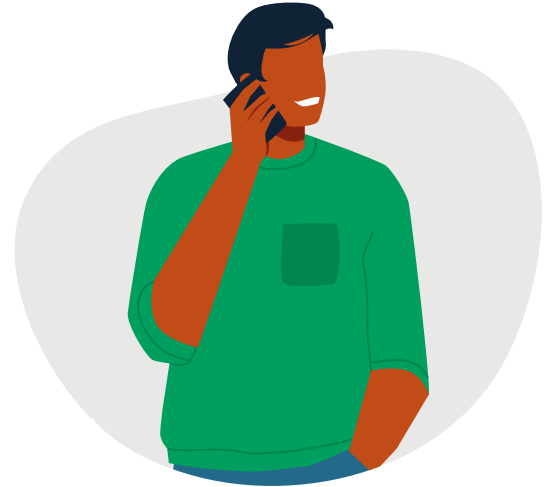
Laskun tärkeät tiedot

3	Saajan tilinumero	TILISIIRTO	
1	Saaja		
5	Maksajan nimi ja osoite		
	Allekirjoitus _____	Viitenumero	6
	Tililtä nro	Eräpäivä	4 EUR
2			
Maksu välitetään saajalle maksujen välityksen ehtojen mukaisesti ja vain maksajan ilmoittaman tilinumeron perusteella.			

Tee näin, jos et voi maksaa laskua:

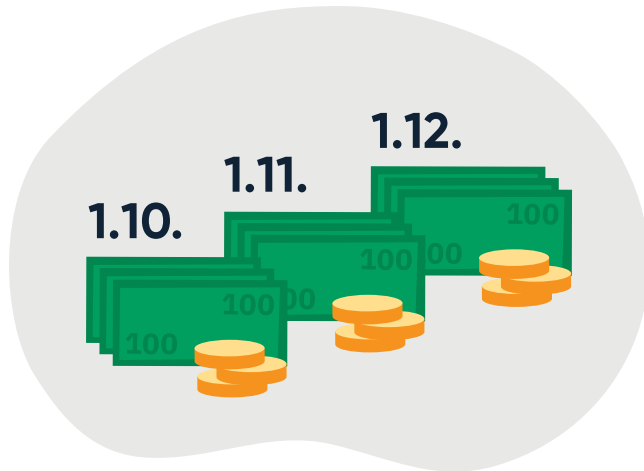
Jos rahat eivät riitä laskun maksamiseen, voit tehdä laskun lähettäjän kanssa **maksusuunnitelman**.

Se tarkoittaa, että sovitte yhdessä miten ja milloin maksat laskun.

Voit tehdä maksusuunnitelman monella tavalla.

- Voit sopia laskulle uuden eräpäivän.
- Voit jakaa laskun osiin ja maksaa sen monessa erässä.
- Muista, että maksusuunnitelmasta voi tulla sinulle lisäkuluja.

Mihin sinun laskusi tulevat?

Laskuja voi tulla moneen eri paikkaan: postiin, sähköpostiin, verkkopankkiin, Klarnalle tai OmaPostiin.

Selvitä minne omat laskusi tulevat.

Muista, että paperilaskun lähettämisestä voi tulla lisäkuluja.

5. Omat tulot ja menot

Omat tulot ja menot: tärkeät sanat

- **Kulutus:** tavaroiden ja palvelujen ostaminen.
- **Kuluttaa, verbi:** ostaa tavaroita ja palveluja.
- **Pakolliset menot:** välttämättömät laskut ja ostokset, joita ilman arkesi ei suju. Esimerkiksi vuokra ja ruokaostokset.
- **Budjetti:** rahankäytön suunnitelma.
- **Budjetoida, verbi:** suunnitella rahankäyttöä.
- **Summa:** kaksi tai useampi luku laskettuna yhteen.

Rahaa on helppo käyttää, mutta vaikea hallita.

On tärkeää, että tunnet omat tulosi ja menosi.
Tulot kertovat,
paljonko voit käyttää rahaa erilaisiin asioihin.

Menot ovat asioita,
joihin käytät eli kulutat rahaa.
Muista seurata omaa kulutustasi säännöllisesti!
Säästä kuitit tai katso verkkopankista,
mihin olet käyttänyt rahasi.

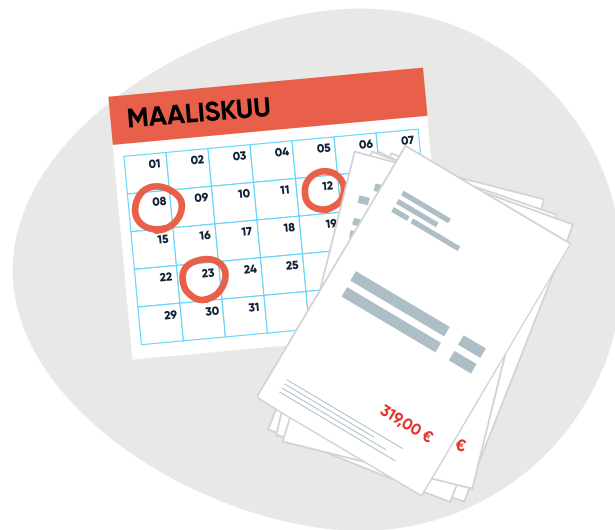

Suunnittele raha-asioitasi

Kun suunnittelet raha-asioitasi, suunnittelet myös arkeasi.

Maksa **pakolliset menot** aina ensin:

- vuokra, sähkö ja muut asumisen menot
- ruoka
- lääkkeet
- puhelin
- matkakulut

Pohdintatehtävä:

Omat tulot ja menot

Minun rahani

Tulot
Mistä saan rahaa?

Menot
Mihin käytän rahaa?

Muut huomioon otavat menot

Mistä saat rahaa?

Kirjoita tulosi puun vasemmalle puolelle.

Mihin käytät rahaa?

Kirjoita puun oikealle puolelle menot, jotka sinun pitää maksaa joka kuukausi.

Kirjoita puun alle sellaiset menot, joita sinun ei tarvitse maksaa joka kuukausi.

Budjetointi on rahankäytön suunnittelua

Aloita **budjetointi** selvittämällä omat tulosi.
Käytä apuna Kelan päätöksiä,
tilioitteita tai verkkopankkia.

Laske sitten, paljonko tarvitset rahaa
pakollisiin menoihin. Lopuksi näet, paljonko
voit käyttää rahaa muihin menoihin.

Merkitse tulot ja menot paperille

Suunnittele: merkitse paperille

- päivät, jolloin tilille tulee rahaa
- laskujen maksupäivät
- Kelaan toimitetut laskut

Muista seurata omaa rahankäyttöä!

Seuraa:

voit seurata kulutustasi,
kun kirjoitat paperille,
mihin käytät rahaa eri päivinä.

Laske kuukauden
lopussa summat yhteen.

TALOUSKALENTERI

Vinkki:
käytä apuna
kalenteria!

Maanantai	Tiistai	Keskiviikko	Torstai	Perjantai	Lauantai	Sunnuntai

Välttämättömät menot:

Vuokra

Sähkölasku

Vesilasku

Ruoka

Lääkkeet

Puhelin

Liikkuminen
(esim. bussikortti)

Kotivakuutus

6. Erilaiset elämäntilanteet

Erilaiset elämäntilanteet: tärkeät sanat

- **Laina:** raha, jonka saat käyttöösi nyt ja maksat takaisin myöhemmin.
- **Lainata, verbi:** ottaa tai antaa rahaa lainaksi.
- **Läheinen:** sinulle rakas tai tärkeä henkilö, esimerkiksi sukulainen tai ystävä.
- **Unelma:** toive tai haave.
- **Unelmoida, verbi:** miettiä omia toiveita tai haaveita.
- **Arvokas:** kallis, tarpeellinen tai rakas.

Esimerkkejä erilaisista elämäntilanteista

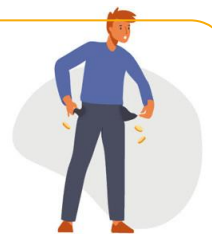
Omat tulosi tai menosi voivat muuttua.
Jos tulosi kasvavat, maksat enemmän päivähoitomaksua.

Kelan maksaman tuen määrä voi muuttua.
Voit saada asumistukea enemmän tai vähemmän kuin ennen.

Ostosten hintataso voi nousta.
Silloin saat samalla rahalla vähemmän tavaroita ja palveluja.

Raha ja sosiaaliset suhteet

Raha voi aiheuttaa riitoja.
Siksi rahasta kannattaa puhua läheisten kanssa.

Älä koskaan lainaa tai anna läheisillesi rahaa,
jonka tarvitset omiin pakollisiin menoihisi.

Laina pitää aina maksaa takaisin.
Jos lainaat rahaa, muista sopia lainan maksusta ja
muista ehdoista kirjallisesti.

Perheen raha-asioista on hyvä sopia

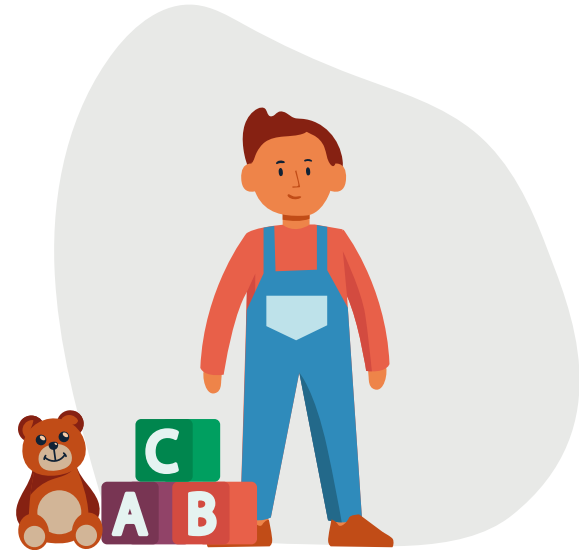
- Miten hoidatte perheen raha-asiat?
- Onko teillä oma vai yhteinen tili?
- Miten maksatte yhteiset menot?
- Onko teillä omaa rahaa käytössä?
- Miten ja mihin säästätte?
- Onko tilanne mielestänne reilu?

Puhu lapselle rahasta

Lapsi tarvitsee apua,
jotta hän oppii rahaan liittyviä asioita.

- Leiki kauppaleikkejä pienen lapsen kanssa.
- Kerro lapselle, mikä on oman perheenne tapa toimia.
- Mieti yhdessä lapsen kanssa, mikä on tarpeellista ja mikä ei.

Unelmointi ei maksa mitään!

Monet meistä unelmoivat asioista, joihin tarvitaan rahaa. Pienet teot vievät meitä kohti omia unelmiamme.

Raha on kuitenkin vain yksi osa elämää. Monet elämän **arvokkaimmista** asioista ovat sellaisia, joita ei voi ostaa rahalla.

Ryhmäkeskustelu:

**Mitä tärkeitä asioita
et voi ostaa rahalla?**

Pohdintatehtävä:

Oma kauppakassi

Oma kauppakassi

Kokoa tuotteista viikon ostokset.

Mitä ostoskorisi maksaa?

Taloustaidot
kotoutumisen
tukena

Mitä opit?

 Takuusäätö

Euroopan unionin
osarahoittama

Kiitos, kun osallistuit taloustaitokurssille!

Tämä materiaali on laadittu Takuusäätiön
Kotouttavat taloustaidot –hankkeessa.
Materiaalille on myönnetty Selkotunnus.

Taloustaidot kotoutumisen tukena

 Takuusäätiö

Euroopan unionin
osarahoittama